

Dziewirski, Jerzy

Regionalizm w nauczaniu historii w szkole podstawowej

Zeszyty Naukowe Ostrołęckiego Towarzystwa Naukowego 5, 30-37

1991

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

REGIONALIZM W NAUCZANIU HISTORII W SZKOLE PODSTAWOWEJ

Znaczenie popularyzacji dziejów regionalnych w ramach szkolnego nauczania historii było już dotąd przedmiotem refleksji wielu historyków, pedagogów i publicystów. Jeszcze w czasie I wojny światowej P. Hrabyk dowodził, że miłość ojczyzny jest wynikiem znajomości "swojszczyzny"¹. Do tej problematyki dużą wagę przywiązują m.in. Tadeusz Słowikowski i Stanisław Wróbel². Według nich regionalizm w nauczaniu historii może spełnić ważną rolę w kształtowaniu pojęć historycznych. Łatwiejsze jest opanowywanie nowych i trudnych pojęć historycznych przy pomocy faktów i wydarzeń zaczerpniętych z dziejów własnego regionu, bliskiego uczniom. Przykłady wzięte z historii otaczającego ich środowiska są bardzo często już znane młodzieży. A jeśli nawet nie są jeszcze znane, to powodują wzrost zainteresowania, pobudzają emocje, przeżycia, wpływają na wzrost zdolności kojarzenia i zapamiętywania. Stąd wiązanie wszelkiej teoretycznej abstrakcji z tym, co już młodzież zna z bezpośredniego doświadczenia jest bardzo istotnym postulatem w dydaktyce nauczania historii.

Wprowadzenie do nauczania historii elementów regionalnych przyczynia się do unikania werbalizmu, jest specyficzną formą upogładwienia lekcji, co ułatwia konkretyzowanie ogólnych wiadomości historycznych. Środkami pogładowymi mogą być zabytki architektoniczne, pomniki, narzędzia pracy, różne regionalne elementy kultury materialnej i sztuki ludowej, miejsca pamięci narodowej, a nawet nazwy ulic.

Stosowanie elementów historii regionalnej i lokalnej powoduje przybliżenie drogi bezpośredniego zdobywania wiedzy i skłania do poszukiwania, gdyż uczniowie w oparciu o konkretne zjawiska regionalne mogą doszukiwać się współzależności z historią kraju. Powoduje to także wzrost zaciekawienia, wyobrażeń i aktywności intelektualnej.

Wprowadzenie historii regionalnej do nauczania historii w szkole powoduje również wzrost wrażliwości na piękno, pobudza i kształtuje wychowanie estetyczne, kształtuje stosunek do zabytków naszej przeszłości — jakże często bezmyślnie, a nawet złośliwie niszczonej i dewastowanej. Jest to najczęściej wynikiem braku uczuciowego powiązania ze swoim regionem, braku wrażliwości na piękno i czar otaczającej i coraz bardziej giniącej przyrody.

Poszukując wszelkich dróg, aby udostępnić młodzieży zrozumienie treści programowych poprzez najbardziej atrakcyjne ujęcie tematu lekcyjnego, poprzez możliwie najlepsze i największe zbliżenie do uczniów omawianych zagadnień, doszedłem do wniosku, że można to uczynić wykorzystując historię regionalną, która w dużej mierze ułatwi zrozumienie szerszych, ogólnonarodowych zjawisk historycznych. Realizując w ten sposób, że do pewnych jednostek lekcyjnych dodaje jedno lub więcej zagadnień regionalnych, które stanowią część składową jednostki lekcyjnej, albo wyodrębniam całą jednostkę lekcyjną poświęconą tematyce regionalnej. Oto przykłady:

Temat "Insurekcja kościuszkowska", w kl. VI dodaje: "Bunt I Brygady Wielkopolskiej Kawalerii Narodowej gen. Antoniego Madalińskiego stacjonującej w Ostrołęce". Bunt ten przyspieszył przybycie Tadeusza Kościuszki do Krakowa i wywołanie powstania.

Dodają także opanowanie kurpiowskiej Puszczy Zielonej przez Prusaków i walki w obronie Ostrołęki. Praca domowa: Wyszukaj, gdzie na terenie województwa ostrołęckiego znajdują się pomniki i miejsca pamięci narodowej związane z Kościuszką.

Temat "Powstanie listopadowe" w kl. VII realizuję w ten sposób, że wyodrębniam bitwę pod Ostrołęką stoczoną 26 maja 1831 r. jako samodzielną jednostkę lekcyjną, gdyż bitwa ta stanowi przełomowy moment w dziejach powstania. Uczniowie przygotowują materiały na podstawie artykułów z "Tygodnika Ostrołęckiego" oraz informacji zebranych z wycieczki do miejsc pamięci narodowej (pole bitwy, grób gen. dyw. Henryka Kamińskiego, grób gen. bryg. Ludwika Kickiego, grób nieznanego powstańca z Korpusu Weteranów Czynnych, pomnik szarży 4 baterii artylerii lekkokonnej ppłk Józefa Bema, pomnik Czwartaków.

Temat "Polacy w europejskiej Wiośnie Ludów" w kl. VII rozszerzam o rolę gen. Józefa Bema w rewolucji węgierskiej, gdyż jest on patronem szkoły. Młodzież gromadzi informacje z ekspozycji patrona szkoły, artykuły z "Tygodnika Ostrołęckiego", z powieści historycznej Gąsiorowskiego "Józef Bem". W trakcie realizacji lekcji uczniowie wykazują różnicę w opisie wydarzeń zawartych w literaturze popularnonaukowej i w literaturze pięknej.

Temat "Powstanie styczniowe" w kl. VII; wyodrębniam lekcję — "Powstanie styczniowe na terenie Puszczy Zielonej i Puszczy Białej". Uczniowie gromadzą materiał na podstawie fragmentów książki pt. "120 rocznica powstania styczniowego na ziemi województwa ostrołęckiego". W trakcie lekcji wykorzystują mapki zawarte w pracy i bogaty zestaw ilustracji.

Akcentowanie niektórych zagadnień regionalnych na lekcji historii wzbudziło u uczniów zainteresowanie tą problematyką. Były to jednak materiały fragmentaryczne, bardzo skondensowane, przedstawiające bardzo okrojone obrazy przeszłości regionu, ale jednocześnie dość fascynujące, aby pobudzić głębsze zainteresowania i gromadzenie wiedzy o regionie. To spowołowało potrzebę, choć zaspokojenia głębszych zainteresowań, które mogły się spełnić w ramach pracy koła wiedzy o regionie. Plan pracy koła został ustalony wspólnie z uczniami na miarę możliwości intelektualnych młodzieży szkoły podstawowej. Największe zainteresowania wzbudziła własna miejscowość, potem bliska Ostrołęka i jej dzieje. Młodzież zgromadziła widokówki, fotografie dotyczące przeszłości okolicy, zdjęcia pomników, miejsc pamięci narodowej, eksponaty dotyczące kultury i sztuki ludowej Kurpiów. Zaczęła wydawać szkolne, drukowane pismo uczniowskie "Prymusek". Ogłosiła konkurs poetycki i plastyczny związany z patronem szkoły, gen. J. Bemem. Opracowała i nagrała na taśmę magnetofonową audycję o gen. J. Bemie. Sporządziła album pt. "Ostrołęka i jej dzieje".

Efektom wyjazdu na wycieczkę do Kadzidła, ośrodka kurpiowskiej sztuki ludowej, było zorganizowanie izby regionalnej. Część wycinanek kurpiowskich wykonała sama młodzież pod bacznym okiem p. Teresy Jaskólskiej i p. Hanny Domian. Wykonane zostały na gorszym papierze, ale za to z dużym pietyzmem. Stworzenie izby regionalnej było ukoronowaniem zaangażowanej pracy młodzieży i zostanie trwałym elementem jej działalności przynosząc wartościowe efekty dydaktyczno-wychowawcze.

Wprowadzenie elementów historii regionalnej do nauczania historii zwiększyło zasób wiedzy dotyczącej najbliższego środowiska i regionu. Przyczyniło się do wzrostu zainteresowań historią, co znalazło odzwierciedlenie we wzroście czytelnictwa literatury historycznej i prasy w postaci "Tygodnika Ostrołęckiego" i "Mówią Wieki". Dzięki powiązaniu tematyki programowej z historią regionu wiedza zdobywana przez uczniów stała się bardziej praktyczna, ułatwiająca lepszą orientację w gąszczu historii ogólnej.

I wreszcie wprowadzenie regionalizmu do nauki historii w szkole upowszechniło i ugruntowało u młodzieży przekonanie, że żyje i mieszka w bardzo ciekawym regionie, bogatym w wydarzenia historyczne i cieszącym się uznaniem ze względu na bogatą kulturę i sztukę ludową.

PRZYPISY

1. P. Hrabyk, Swojszczyzna i poznanie jej warunkiem miłości ojczyzny, Czasopismo Pedagogiczne, R. IV, 1916, z. 1-2, s. 62-63.

2. T. Słowikowski, S. Wróbel, Jeszcze o regionalizmie w nauczaniu historii. Historia i nauka o konstytucji, 1957 nr 4/5, s. 262-276.

Konspekt lekcji. Klasa VII.

Temat: Powstanie Styczniowe na Kurpiowszczyźnie.

I. Cele lekcji:

- 1) poznawczy: zapoznanie uczniów z przebiegiem walk powstańczych partyzantki kurpiowskiej, stoczonych bitew i potyczek oraz z formami prześladowań Polaków ze strony rosyjskiego zaborcy.
- 2) kształcący: wdrażanie do samodzielnego myślenia historycznego, wyrabianie umiejętności dokonywania analizy tekstu źródłowego, korzystania z literatury popularnonaukowej, porządkowania materiału faktograficznego i sporządzania tabel.

II. Metoda nauczania: praca pod kierunkiem.

III. Środki dydaktyczne:

- 1) mapa województwa ostrołęckiego,
- 2) żelazna biżuteria patriotyczna z czasów powstania styczniowego,
- 3) ilustracja i portrety dowódców oddziałów powstańczych: Zygmunta Padlewskiego, Ignacego Mystkowskiego, Władysława Zameczka Cichorskiego, Tomasza Kolbe, Bronisława Deskura, rozstrzelanie Z. Padlewskiego w Płocku.

IV. Literatura:

- 1) 120 rocznica powstania styczniowego na ziemiach województwa ostrołęckiego 1863-1983 (Materiały z sesji popularnonaukowej pod redakcją prof. dr. hab. Leonarda Ratajczyka).
- 2) Jerzy Kijowski, A w Zielonej, Myszynieckiej, "Tygodnik Ostrołęcki" 1983, nr 5. s. 15-16.
- 3) Jerzy Dziewirski, Powstanie niespełnionych nadziei 1863 rok, Tygodnik Ostrołęcki 1990 nr 4, s. 10-11.
- 4) Stanisław Strumph Wojtkiewicz, Powstanie Styczniowe, Warszawa 1973 r.

V. Tok lekcji.

1) Nawiązanie do tematu lekcji:

Jakie były nastroje ludności Warszawy w okresie poprzedzającym wybuch powstania? Uczniowie przypominają manifestacje patriotyczne w Warszawie zorganizowane w trzydziestą rocznicę bitwy pod Grochowem (25 lutego 1861), kolejną manifestację (27 lutego 1861) i pięciu poległych.

2) Opracowanie nowego materiału.

a) Jaki przebieg miała manifestacja patriotyczna w trzydziestą rocznicę bitwy pod Ostrołęką 26 maja 1861 r.? Uczniowie analizują fragment tekstu kazania ks. Michała Wiśniewskiego wygłoszonego na polu bitwy w czasie odprawianego nabożeństwa i stwierdzają, że było to wezwanie do walki o wolność. ("Szczęśliwi, zbawieni i święci będą ci spomiędzy was, którzy dadzą życie za ojczyznę i wiarę"). Następnie analizują tekst listu I.A. Arseniewa, korespondenta rosyjskiej prasy krajowej i zagranicznej wysłanego z Ostrołęki do namiestnika Królestwa Polskiego hrabiego Lamberta. Arseniew informował, że prowincja jest bardziej niebezpieczna niż Warszawa. Na podstawie tego tekstu uczniowie formułują wniosek: manifestacja w Ostrołęce musiała być bardzo groźna. Świadczą o tym także represje rosyjskie. Odwołano władze miasta i powiatu, a ks. Michał Wiśniewski z Ostrołęki i ks. Michał Nowek z Rzekunia zostali aresztowani i wywiezieni do twierdzy modlińskiej, a później zesłani w głąb Rosji.

b) Dlaczego Zygmunt Padlewski przybywa na Kurpiowszczyznę po nieudanym ataku na Płock, gdzie miał przenieść się z Warszawy Rząd Narodowy? Uczniowie na podstawie mapy stwierdzają, że duża część Kurpiowszczyzny wchodziła w skład województwa płockiego, a liczne i duże kompleksy leśne stwarzały dogodne warunki do prowadzenia walki powstańczej.

c) Uczniowie zostają podzieleni na dwie grupy. Grupa pierwsza w oparciu o literaturę — 120 rocznica powstania styczniowego na ziemiach województwa ostrołęckiego — sporządza tabelę bitew i potyczek stoczonych na terenie Puszczy Zielonej. Grupa druga podobne zadania wykonuje na terenie Puszczy Białej. Po wykonaniu zadania powstaje na tablicy wspólna tabela, do której przedstawiciele dwóch grup wpisują chronologicznie wydarzenia.

Lp.	Miejsce bitwy	Dowódca	Data	Wynik bitwy
1.	Chorzele	Tomasz Kolbe	3.02.63	zwycięstwo — zdobycie miasta
2.	Myszyniec	Z. Padlewski	9.03.63	po 6-godz. boju wycofanie się powstańców
3.	Drażdzewo	Z. Padlewski	12.03.63	kłęska, śmierć E. Rolskiego
4.	Stok	I. Mystkowski	4.05.63	zwycięstwo
5.	Kietlanka	I. Mystkowski	10.05.63	kłęska, śmierć Mystkowskiego
6.	Łączka	K. Frycze	23.05.63	kłęska, śmiertelnie ranny K. Frycze
7.	Nagoszewo	W. Broniewski	3.06.63	zwycięstwo, b. duże straty Rosjan
8.	Płaska Góra k/Drażdzewa	J. Trąpczyński	27-29. 06.63	zmuszenie Rosjan do odwrotu

9. Rząśnik	K. Ramotowski	14.07.63	wycofanie powstańców z pola bitwy
10. Porządzie	K. Ramotowski	15.07.63	kłeska powstańców
11. Czarnia	K. Rynarzewski	28.10.63	zwycięstwo powstańców
12. Żelazna	K. Rynarzewski	6.11.63	kłeska, śmiertelnie ranny Rynarzewski
13. Poręba	J. Zduńczyk	12.11.63	zwycięstwo powstańców
14. Cyk	Ostaszewski	16.11.63	kłeska, ciężko ranny ks. Libiński z Goworowa
15. Gontarze	A. Wolski	14.04.64	zwycięstwo powstańców
16. Kuzie	A. Wolski	16.04.64	kłeska, rozstrzelanie Wolskiego

W trakcie wypełniania tabeli na tablicy inni uczniowie wyszukują miejsca stoczonych bitew na mapie województwa ostrołęckiego i przypinają na tablicy magnetycznej fotografie dowódców oddziałów powstańczych. Ilustracje przyczyniły się do utrwalenia wydarzeń i postaci historycznych związanych z powstaniem. Ponadto ilustracje przyczyniły się do wyrabiania umiejętności spostrzegania. Po wykonaniu tabeli uczennica recytuje piękny i melodyjny wiersz Marii Konopnickiej pt. "A w Zielonej, Myszynieckiej", który został wysłuchany w dużym skupieniu i przyjęty z ciekawością przez pozostałych uczniów.

- d) Powstanie upadło. Grupa pierwsza na podstawie artykułu z "Tygodnika Ostrołęckiego" "Powstanie niespełnionych nadziei" dokonuje zestawu różnych form prześladowań powstańców, a grupa druga dokonuje zestawu przekroju społecznego uwięzionych powstańców.

Sprawozdanie grupy pierwszej: zesłano na Sybir 243 powstańców, do ciężkich robót 355, do robót aresztanckich 406, do Rosji pod nadzór policji 66, skazano na karę pieniężną 288, na karę cielesną 43, powieszono i rozstrzelano 58, zmarło w szpitalach 81.

Sprawozdanie grupy drugiej: uwięziono spośród szlachty 1072 powstańców, szlachty zagonowej 1067, mieszczan 1656, włościan 4012, księży 21, Żydów 197, cudzoziemców 269, oficerów 11, żołnierzy 124, kobiet 35. Smutny bilans.

- e) Żałoba narodowa — pokazują żelazne krzyżyki powstańcze o motywach patriotycznych i męczeńskich jako symbol powszechnego protestu (wzruszający moment).
- f) Rekapitulacja: Dlaczego powstańcy ponieśli kłeskę?
- g) Zadanie domowe: Na podstawie literatury wyszukaj miejscowości, w których pozostały ślady z walk powstańczych w postaci mogił, kopców, tablic i pomników.

Konspekt lekcji. Klasa VIII

Temat: Piąty Pułk Ułanów Zasławskich i jego udział w wojnie 1918-1920 ¹.

I. Cele lekcji:

- 1) poznać: zapoznanie uczniów z utworzeniem 5 pułku ułanów i jego udziałem w wojnie polsko-radzieckiej.

- 2) kształcący: rozwijanie myślenia historycznego, kształtowania umiejętności korzystania z literatury popularnonaukowej, wyrabianie umiejętności posługiwania się pojęciami historycznymi, rozwijanie umiejętności korzystania z map i szkiców bitew.

II. Metoda nauczania: rozmowa nauczająca z elementami pracy pod kierunkiem.

III. Środki dydaktyczne:

- 1) mapa Polski w latach 1918-1921.
- 2) odznaka pułkowa, proporczyk, miniaturka sztandaru, czapka rogatywka, szabla oficerska, taśma magnetofonowa z nagraniem marsza 5 pułku ułanów, liczne fotografie.

IV. Literatura

- 1) Józef Piłsudski, *Rok 1920*, Michał Tuchaczewski, *Pochód za Wisłę*.
- 2) Andrzej Leszek Szcześniak, *Wojna polsko-radziecka 1918-1920*.
- 3) Jerzy Dziewirski, Jerzy Kijowski, Henryk Maćkowiak, *5 Pułk Ułanów Zasławskich*.

V. Tok lekcji:

- 1) Nawiązanie do tematu lekcji:

Pokazuję odznakę 5 Pułku Ułanów Zasławskich i na niej wyryte dwie daty 1831 i 1917. Zadaję pytanie: z czym związana jest pierwsza data? Uczniowie przypominają powstanie listopadowe, w czasie którego Konstanty Zamoyski utworzył z własnej szkatuły 5 pułk ułanów im. Zamoyskich i wymieniają bitwy, w których uczestniczył (Wawer, Grochów, Ostrołęka, Młynarze).

- 2) Opracowanie nowego tematu.

a) Co znaczy druga data? W celu uzyskania odpowiedzi uczniowie zostali podzieleni na trzy grupy i otrzymali krótkie teksty źródłowe. Na ich podstawie grupa 1 stwierdza, że 1917 rok to data powstania 5 pułku ułanów w Bielawicach na terenie Besarabii, na froncie rumuńskim. Dowódcą pułku został ppłk Stanisław Sochaczewski. Grupa 2 dokonuje charakterystyki dowódcy, wymienia jego zasługi i odznaczenia (Oficerski Krzyż św. Jerzego 4 kl. i Żołnierski Krzyż św. Jerzego z palmą również 4 kl., ten ostatni nadawany był bardzo rzadko, tylko za wyjątkowe zasługi). Na tablicy magnetycznej przypinają zdjęcie ppłk S. Sochaczewskiego. Grupa 3 w oparciu o szkic — "Marsze i boje 5 Pułku Ułanów Zasławskich" — śledzi marszroutę pułku i omawia przebieg bitwy pod Kaniowem, w której Polacy ponieśli klęskę. Oficerowie zostali osadzeni w twierdzy brzeskiej, a żołnierze zostali wywiezieni do kopalń węgla kamiennego na Śląsk.

b) Odzyskanie niepodległości 11 listopada 1918 r.

Odczytuję fragment rozkazu Józefa Piłsudskiego skierowanego do żołnierzy: "Żołnierze! Obejmuję nad Wami komendę w chwili, gdy serce w każdym Polaku bije silniej i żywiej, gdy dzieci naszej ziemi ujrzały słońce swobody w całym jej blasku. Z Wami razem przeżywam wzruszenia tej godziny dziejowej, z Wami razem ślubuję, życie i krew poświęcić na rzecz dobra ojczyzny i szczęścia jej obywateli. Chciałbym (...) abym mógł, zdając sprawę ze swoich czynności przed narodem, powiedzieć sumiennie o sobie i o Was, że byliśmy nie tylko pierwszymi, ale i dobrymi żołnierzami zmartwychwstałej Polski". Uczniowie analizują ten tekst i stwierdzają, że jest on bardzo emocjonalny i wzywa do służby ojczyźnie.

- c) Ponowne utworzenie 5 pułku ułanów w Mińsku Maz. przez ppłk S. Sochaczewskiego. Uczniowie na podstawie czapki ułańskiej i proporczyka określają barwy pułku, a na podstawie szkicu "Marsze i boje..." wyszukują bitwy, w których uczestniczył pułk (obrona Lwowa, zdobycie Nowogródka, Ołyki i Sarn).
- d) Wręczenie sztandaru przez koło opieki. Uczniowie na podstawie miniaturki sztandaru dokonują jego opisu: płachta jedwabna, na jednej stronie szeroki, równoramienny, amarantowy krzyż na białym tle, pośrodku napis "Bóg i Ojczyzna", w rogach cyfry 5 otoczone wieńcem z liści wawrzynu. Na odwrotnej stronie orzeł biały, a wzdłuż drzewca wyhaftowany napis: w pierwszą rocznicę bitwy pod Kaniowem 11 maja 1919 r. od "koła opieki". Srebrnego orła do drzewca osadzonego na postumencie z wyrytą cyfrą 5 wykonał jubiler warszawski pan Wabia-Wabiński. Informuję uczniów, że sztandar 5 pułku ułanów był jedynym w wojsku międzywojennym, który nosił napis "Bóg i Ojczyzna", gdyż został wykonany przed ukazaniem się ustawy o godłach i barwach Rzeczypospolitej Polskiej. Ustawa ta wprowadzała zapis "Honor i Ojczyzna". Na tablicy magnetycznej uczeń umieścił fotografię przedstawiającą wyprowadzenie sztandaru z bazyliki przy placu Saskim w Warszawie przed wręczeniem go 5 pułkowi ułanów. Informuję także, że sztandar został poświęcony przez pierwszego biskupa polowego Wojska Polskiego ks. dr. Stanisława Galla, a wręczył go w imieniu Naczelnego Wodza gen. Karol Trzaska Durski.
- e) Przerwa śródlekcyjna. Uczniowie odtwarzają z taśmy magnetofonowej marsz 5 pułku ułanów i rytmicznie maszerują w miejscu.
- f) Udział 5 pułku ułanów w wyprawie kijowskiej. Uczniowie ponownie wykorzystują szkic "Marsze i boje...", wyszukują bitwy stoczone przez pułk w 1920 r. (Korostyszew, Koszowata i Chodorów).
- g) Szarża pod Zaslawiem 23 września 1920 r. Uczeń odczytuje z książki "5 Pułk Ułanów Zaslawskich" fragment tekstu dotyczącego szarży. Dokonujemy bilansu. Straty wojsk radzieckich: poległo 103 żołnierzy, wzięto jeńców 1106, w tym 59 rannych, zdobyto 3 działa, 21 karabinów maszynowych i tabor wojskowy 2 km długości. Straty własne: zginął 1 oficer, ranni: 1 oficer i kilku ułanów. Wniosek: wspaniałe zwycięstwo. Znaczenie szarży: pułk przyjął imię "Zaslawski", a dzień 23 września uznał za swoje święto pułkowe. Pokazuję szablę oficerską, która uczestniczyła w szarży, na niej wygrawerowany napis "Honor i Ojczyzna". Analizujemy, jakie treści zawiera to hasło.
- h) Straty pułku poniesione w wojnie. Uczniowie na podstawie listy poległych zawartej w książce "5 Pułk Ułanów Zaslawskich" dokonują wyliczenia. Poległo 9 oficerów, 54 podoficerów i szeregowych oraz 40 nieznanymi, których nazwisk i stopni wojskowych nie ustalono.
- i) Zasługi i odznaczenia. Na podstawie listy odznaczeń uczniowie ustalają: Krzyżem Orderu Wojennego Virtuti Militari V klasy odznaczono 38 żołnierzy, Krzyżem Walecznych ponad 200. Na tablicy magnetycznej uczeń przypina dwie fotografie: Msza polowa z okazji wręczenia odznaczeń za udział w wojnie 1918-1920, Wręczenie odznaczeń po mszy polowej.
- j) Uczennica deklamuje wiersz.

Co to za tuman po drodze się wzbija?

Co tak w słońcu się błyszczy i lśni?

To pułk piąty ułanów przybywa,

By zajmować kwatery we wsi.

Za szwadronem się szwadron posuwa.

Piosnka płynie po rosie hen w dal.

A wzrok dziewcząt do siebie przykuwa

Lanc i szabel błyszcząca ich stal.

Gra trąbka, ułani to jadą.

Ułańska od słońca lśni broń.

Ułani to jadą z paradą

Ułani chłop w chłopą, koń w koń.

k) Praca domowa. Wyjaśnij pisemnie znaczenie pojęć: szarża, taczanka, Virtuti Militari.

¹ Piąty Pułk Ułanów Zasławskich stacjonował w okresie międzywojennym w Ostrołęce-Wojciechowicach, temat tej lekcji był realizowany w ramach zespołu samokształceniowego nauczycieli historii jako lekcja pokazowa.